

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 3(34), с. 39–43

Реформування вітчизняної законодавчої бази регіональної політики в напрямі європейських стандартів, забезпечення правової і фінансової автономії місцевого самоврядування — запорука ефективного розвитку регіонів в умовах глобалізації.

Процеси політичних, соціальних, економічних трансформацій активізували в Україні проблеми управління територіальним розвитком. Глобалізація, тотальна інформатизація сучасного суспільства, використання новітніх технологій у системі державного управління, збільшення інтелектуальної складової виробництва, вичерпання традиційних джерел соціально-економічного зростання інколи кардинально впливають на процес прийняття управлінських рішень на місцевому рівні.

Євроінтеграційні наміри України та глобалізація спонукають до реформування системи регіонального управління. Ці перетворення вимагають глибокого перегляду принципів існуючих відносин між центром та регіонами, а також міжрегіональних взаємозв'язків. В умовах посилення глобалізації і регіоналізації зростає роль інтеграційних процесів, які супроводжуються формуванням розгалуженої просторової системи міжнародних, міжрегіональних, транскордонних партнерських зв'язків між різними суб'єктами міжнародних відносин. Регіони активно включаються в міжнародну діяльність, одним із напрямів якої є міжнародно-регіональне співробітництво, яке спрямоване на встановлення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між місцевими органами виконавчої влади та від-

повідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної національними законодавствами.

За радянських часів діяльність органів місцевого самоврядування в галузі міжнародного співробітництва була заформалізованою та мала декларативний характер. Розширення міжрегіональних і транскордонних зв'язків дало інтенсивний поштовх для розвитку й розширення різних форм співпраці між окремими суб'єктами сучасної парадипломатії — регіонами, спілками й об'єднаннями низових адміністративних одиниць, містами, окремими населеними пунктами тощо.

Дослідженням проблем регіоналізації, регіонального співробітництва та взаємодії прикордонних територій займалися зарубіжні та вітчизняні дослідники: Л. Бальцерович, А. Бард, П. Беленький, У. Бек, О. Г. Гранберг, М. І. Долішній, Дж. М. Кейнс, М. А. Косолапов, В. М. Лексін, В. В. Лісничий, А. С. Маркаричев, В. К. Симоненко, А. К. Скаленко, О. І. Соскін, А. М. Швецов та ін. Вони розглянули співвідношення понять регіоналізму та регіоналізації у контексті європейського досвіду, роль та місце регіонів у глобалізаційному процесі. Регіональний саморозвиток досліджували вітчизняні вчені: Я. В. Верменич, М. З. Згуровський, Л. Л. Лабенська, П. М. Любченко, О. В. Молодцов, Н. Р. Нижник, А. Є. Нудельман, М. В. Пітцик, О. В. Рад-

ченко, В. П. Рубцов, С. Є. Саханенко, А. К. Скаленко, Т. М. Татаренко та ін.

Формуванню концепції авторського дослідження сприяли також дані та ідеї, що опубліковані в інших джерелах, зокрема: [5; 7; 9; 10; 11; 12; 13].

Глобалізація — процес, що об'єднує не лише економіки країн, а й їхні культури, інформаційні сфери, технології та уніфікує процеси управління. За рахунок комп'ютерних мереж, засобів зв'язку, швидкісного транспорту громадяни найвіддаленіших країн не відчувають територіального розмежування, а споживаючи ті ж самі продукти і товари, користуючись одними й тими ж технологіями та послугами, набувають подібних звичок і елементів культури. Співробітництво дає можливість об'єднувати послуги, спільно використовувати сучасне високовартісне обладнання, техніку, механізми та персонал і управлінський менеджмент [6; 195].

Міжнародна торгівля сприяє зростанню доходів регіонів, які нею займаються, але це призводить до збільшення розриву в соціально-економічному плані з відсталіми регіонами [8; 93]. Рада Європи рекомендує всім державам-членам зважати на зростаючу роль регіонів у вирішенні економічних проблем розвитку держави, сприяти політиці регіоналізації, яка має бути спрямована на розширення повноважень регіонів, щоб вони могли швидше адаптуватися до нових соціально-економічних умов, які сформувалися внаслідок глобалізації. В умовах незалежності активно розвиваються побратимські відносини окремих українських міст із містами інших країн світу. Новий імпульс отримали партнерські зв'язки міст із містами-побратимами, містами-партнерами, порідненими містами, які набули масового характеру та стимулювали розвиток міжмуніципального партнерства. Регіоналізація поряд із інтернаціоналізацією постала провідною тенденцією глобалізації. На сьогодні у транскордонних регіонах існує безліч спільних проблем в екологічній, транспортній, економічній, культурно-освітній, соціальній та інших сферах.

Глобалізація спонукає керівництво регіонів до інтенсивного освоєння нових спосо-

бів ведення господарства, до застосування на практиці інноваційних механізмів та інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку територій, які позитивно зарекомендували себе у світовій практиці. Висока зарегульованість відносин держави із власними територіями та певна ізолюваність регіонів один від одного призводить до нерівномірного розвитку регіонів, створює істотні перестороги для міжрегіональної співпраці. Європейський досвід транскордонного співробітництва показує, що завдяки налагодженню взаємних контактів між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями територій удалося перейти від співробітництва за окремими угодами до співробітництва в рамках євро регіонів.

Розвиток міжрегіонального співробітництва потребує державної підтримки — створення рівних умов для розвитку регіонів, встановлення на регіональному рівні чітких нормативних умов, що регламентують участь адміністративно-територіальних одиниць у міжрегіональному співробітництві. Міжнародне співтовариство розглядає інститут місцевого самоврядування як важливий інструмент побудови демократії на рівні держав і могутній засіб міждержавної інтеграційної співпраці.

“Виникає могутній синергізм національного та міжнародного правопорядків, що володіє кумулятивним зарядом та мультиплікативним ефектом. Завдяки чому інститут місцевого самоврядування, з одного боку, є суто інститутом національного правопорядку (законодавча база, національні системні структури, національний контроль), а з другого боку — це інститут, що має велике міжнародне навантаження та відповідну міжнародну правосуб'єктність (наявність норм міжнародного права спеціального та профільного характеру, наявність системи міжнародного договірної співробітництва держав, наявність міжнародних інституцій профільного характеру як міждержавних, так і недержавних — міжнародні неурядові організації місцевих влад)” [2; 56].

Територіальна організація регіональних просторово-політичних систем розвивається в єдності двох протилежних процесів: фрагментації та інтеграції. Європейська інтеграція України потребує вироблення та реалізації такої моделі регіонального управління, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, сприяла становленню нових форм співпраці у форматі “центр-регіон”. Регіоналізація поряд із інтернаціоналізацією постала провідною тенденцією глобалізації.

Глобалізація та євроінтеграція є головними джерелами економічних, соціальних і культурних перетворень, які впливають на регіони не менше, ніж національні чинники. “Український унітаризм має вдосконалюватися через децентралізацію та розширення повноважень регіонів, їх економічної самостійності з метою більш ефективного використання ресурсів конкретної місцевості. Без децентралізації функцій у владно-політичній, соціальній та економічній сферах регіон не може забезпечити налагодження взаємозв'язків територіальних інтересів із загальнонаціональними” [1; 32]. Соціальні процеси в сучасному світі переконливо демонструють занепад унітарності та гомогенності політичних суб'єктів і прискорення децентралізації влади.

Розвиток місцевого самоврядування має спрямовуватися на підвищення ефективності публічно-владних структур субнаціонального рівня, а це вимагає, у свою чергу, координації діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування на міжнародному, національному та регіональному рівнях, що зазвичай забезпечується асоціаціями органів місцевого самоврядування. Рада Європи прагне забезпечити участь територіальної влади Європи в досягненні цієї мети, враховуючи важливе значення співробітництва між прикордонними територіальними общинами або владою у таких напрямках, як регіональний, міський та сільський розвиток, охорона довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування і комунального обслуговування, а також взаємна допомога у надзвичайних ситуаціях [3].

В українському законодавстві існує низка нормативних актів, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва. Зокрема, Закон України “Про транскордонне співробітництво” (2004 р.) і Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 рр. [4]. У 2010–2012 рр. реалізується проект “Національний Конвент України щодо ЄС”, який спирається на успішний досвід Словаччини, Сербії, Боснії і Герцеговини щодо реформування регіональної політики. Проект отримав офіційну підтримку від МЗС України та Міністерства економіки України. Результатом проекту стануть системні рекомендації для парламенту, виконавчої та місцевої влади, що ґрунтуються на використанні європейського досвіду. Протягом 2011–2013 рр. Україна має отримати в рамках Європейської політики сусідства 470,1 млн євро. В межах Європейського Інструменту сусідства і партнерства Польща передбачила фінансування в розмірі 153 млн євро.

Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2015 р. передбачає розвиток міжрегіонального співробітництва за двома пріоритетними напрямками — розширення міжрегіональної економічної взаємодії та розвиток транскордонного, в тому числі єврорегіонального співробітництва. У цьому документі міжнародне співробітництво регіонів розглядається лише як транскордонне (прикордонне), а для регіонів, що не мають спільного кордону з іншими країнами, в пріоритетних напрямках розвитку міжнародна співпраця взагалі не передбачена.

Перетворити спонтанні контакти в систему стійких економічних зв'язків, сприяти реалізації спільних науково-технічних та культурних проектів повинна угода про міжрегіональне співробітництво в галузях, які становлять спільний інтерес. Важливим підґрунтям для розширення географії міжнародно-регіонального співробітництва є співпраця з Економічними підрозділами дипломатичних чи консульських представництв, акредитованих в Україні, представництвами Європейських Економічних Палат Торгівлі, Комерції та Промисловості в Україні, які надають активну допомогу в пошуку

партнерів, розвитку та впровадженні нових технологій, обміні товарами та послугами, формуванні бази даних інвестиційних програм для залучення міжнародних інвестицій в українську економіку.

Підвищенню наукоємності зовнішньої торгівлі вітчизняних регіонів з європейськими сприятиме реалізація спільних науково-технічних та інноваційних проектів. Успішне вирішення цього завдання можливе на основі активізації державно-приватного партнерства в системі фінансування регіонального розвитку, наприклад, шляхом створення Регіонального венчурного фонду, кошти якого формуватимуться за участі державного й місцевого бюджетів та приватних (вітчизняних і зарубіжних) інвесторів, або через надання відповідних фінансових повноважень Регіональним центрам інноваційного розвитку.

Місцевим органам влади потрібно надати повноваження щодо конкурсного відбору проектів міжнародного співробітництва та прийняття рішень про їх дофінансування в межах виділеної квоти з коштів державного бюджету чи за рахунок відповідної статті видатків місцевого бюджету. А також розширити організаційні повноваження місцевої влади в сфері міжнародного співробітництва через надання більшої самостійності у формуванні місцевого бюджету та його використання, а також спрощення погоджувальних процедур, пов'язаних з участю представників регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування в міжнародних заходах, що відбуваються в рамках програм міжрегіонального співробітництва. Запровадження відповідного механізму адміністрування та фінансування проектів, пов'язаних з міжрегіональним співробітництвом, можливе за умови формування державного бюджету "знизу – догори".

Міжрегіональні, транскордонні й партнерські зв'язки із зарубіжними партнерами є тією рушійною силою, яка сприяє підвищенню рівня життя населення прикордонних територій і налагодженню конструктивних контактів та співпраці між органами місцевого самоврядування, виконавчої влади і неурядових організацій не тільки по обидва

боки кордону, а й між партнерами, які перебувають у різних регіонах світу. Формування прямих зв'язків між партнерами визначає специфіку сучасної парадипломатії і сприяє активізації господарської та іншої діяльності на периферійних територіях і підвищенню рівня їхньої конкурентоспроможності.

В умовах глобалізації та загострення конкурентної боротьби за ресурси розвитку, Україна має активно використовувати інноваційний потенціал міжнародного міжрегіонального співробітництва, в тому числі на основі реалізації спільних міжнародних науково-технічних проектів, спрямованих на модернізацію виробництва, впровадження інновацій та нових технологій як основи структурної модернізації національної економіки та прискорення інтеграції нашої країни до ЄС; активної участі регіонів України в міжнародних регіональних програмах міжнародного співробітництва, які визначатимуть конкурентні переваги, пріоритетні галузі, можливості та ресурси їхнього розвитку з орієнтацією на посилення конкурентоспроможності кожного регіону та країни в цілому.

Література

1. Дмитренко М. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К.: Знання України, 2008. — С. 411.
2. Баймуратов М. Місцеве самоврядування як фактор інтернаціоналізації національного та конституціоналізації міжнародного правопорядків // Юрид. ж-л. — № 2, 2011.
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. — Мадрид. — 1980 р. 21 трав., редакція від 16.11.2009.
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року" від 21 липня 2006 р. № 1001. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-п>
5. Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України [Текст] // Зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. конф. (м. Ужгород, 24–25 трав. 2007) / Закарпатський держ. ун-т;

Навчально-науковий ін-т філософії та євроінтеграційних досліджень; голова редкол. Ф. Г. Ващук [та ін.]. — Ужгород: Піра, 2007. — 456 с.

6. Миколайчук М. М. Економічна політика регіонального розвитку в умовах глобалізації: Монографія. — К.: НАДУ, К.І.С., 2009. — 228 с.

7. Концепція державної регіональної політики від 29 серпня 2008 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=895>

8. Герасимчук З. В. Регіональна політика транскордонного співробітництва: механізм формування та реалізації: Монографія / З. В. Герасимчук, О. М. Лютак; Луц. нац. техн. ун-т. — Луцьк: Надстир'я, 2010. — 186 с.

9. Панченко Т. В. Політична регіоналістика: Навч. посіб. — Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. — 187 с.

10. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / З. С. Варналій [та ін.]; За ред. З. С. Варналій. — К: НІСД, 2007. — 768 с.

11. Бабінова О. О. Державна регіональна політика і регіональний розвиток: сучасні реалії України та європейський досвід: Монографія. — К.: НАДУ, Фенікс, 2011. — 269 с.

12. Куйбіда В. С. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / В. Куйбіда, А. Ткачук, Т. Забуковець-Ковачич; За заг. ред. Р. А. Ткачука; Ін-т громадян. сусп-ва. — К.: Леста, 2010. — 219 с.

13. Декларація щодо регіоналізму в Європі. Прийнято на засіданні Асамблеї європейських регіонів в м. Базелі 4 грудня 1996 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.are-regionseurope.org/PDF/Declaration_Regionalisme/DR_UKRAINE.pdf

Євроінтеграційні наміри України і виклики глобалізації сприяють активізації регіонів на міжнародному рівні, що визначає необхідність розширення фінансової автономії місцевого самоврядування та спрощення погоджувальних процедур, пов'язаних із участю представників регіональних властей в міжнародних заходах.

Євроінтеграційні намерення України і виклики глобалізації сприяють активізації регіонів на міжнародному рівні, що визначає необхідність розширення фінансової автономії місцевого самоврядування та спрощення погоджувальних процедур, пов'язаних із участю представників регіональних властей в міжнародних заходах.

Ukraine's eurointegrational intentions and globalization promote to activation of regions at the international level that denotes the necessity of development of the financial autonomy of local self – government and simplifying coordinated procedures, binding with the participation of representatives of regional authorities in the international arrangements.

Надійшла 28 травня 2012 р.